

ingediend op **2101** (2023-2024) – Nr. 2
2 april 2024 (2023-2024)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Johan Deckmyn

over het voorstel van resolutie

van Sofie Joosen, Peter Van Rompuy, Willem-Frederik Schiltz,
Karl Vanlouwe, Orry Van de Wauwer en Philippe Muyters

over het versterken
van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen

Documenten in het dossier:
2101 (2023-2024) – Nr. 1: Voorstel van resolutie

*Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking en Toerisme:*

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:

Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneeckhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

Op 26 maart 2024 behandelde de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme het voorstel van resolutie over het versterken van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 2101/1).

1. Toelichting

Hoewel Vlaanderen de vredesgedachte hoog in het vaandel draagt, kan niemand om de vaststelling heen dat de geopolitieke context op enkele jaren tijd enorm veranderd is, stelt *Sofie Joosen*. De invasie van Rusland in Oekraïne met als gevolg het stopzetten van de handel in bepaalde producten heeft ook een enorme impact gehad op Europa en heeft de kwetsbaarheid van de EU blootgelegd. Het maakte het belang van een grotere weerbaarheid ontegensprekelijk duidelijk. De inval heeft pijnlijk duidelijk gemaakt hoe sterk vrede en welvaart aan elkaar gekoppeld zijn.

De EU en ook haar lidstaten zullen in de toekomst meer investeren in defensie en de Europese Commissie zal de lidstaten aanmoedigen om meer Europees te kopen. Er zijn dan ook mogelijkheden om de Vlaamse defensiegerelateerde industrie te versterken. Dat kan ook kansen bieden voor Vlaamse topondernemingen op het vlak van elektronica, communicatie, robotica, digitale technologie en AI, tenminste als Europa de belemmerende voorwaarden en protectionistische maatregelen binnen de Europese defensiemarkt wegwerkt. Dat is dan ook de eerste vraag van de indieners van het voorstel van resolutie aan de Europese Commissie.

De Vlaamse veiligheids- en defensie-industrie is een brede en hoogtechnologische sector met producten voor zowel civiel als militair gebruik. Sommigen beweren dat die bedrijven geen moreel kompas hebben. Dit voorstel van resolutie gaat niet uit van die premisse, beklemtoont de indiener.

Het is cruciaal dat de EU haar lidstaten betreft bij de uitbouw van een strategie, omdat veel onderdelen van de industriële strategie raken aan lidstaataangelegenheden, en in België ook aan Vlaamse bevoegdheden. In dat kader is het protocol-akkoord tussen Vlaanderen en de federale overheid om rond de Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA) en het NAVO Innovatiefonds (NIF) samen te werken, van groot belang. Vlaanderen moet ook een volwaardige plek krijgen binnen de Industriële Defensieraad, om samen met de industrie, defensie en de academische wereld te bekijken welke projecten te selecteren en hoe te excelleren. Daarom moet de Vlaamse Regering verder werk maken van een duidelijke strategie op het vlak van defensie- en veiligheidsgerelateerde O&O, met een maximale samenwerking op het vlak van wetenschappelijk onderzoek, technologie en innovatie.

Inzetten op defensie betekent ook duidelijke afspraken maken over export, handel en controle. Voor exportcontrole moet er een gelijk speelveld komen voor de intra-Europese handel van defensiegerelateerde goederen en moet de dienst Controle Strategische Goederen ook een actievere rol kunnen opnemen binnen de EU-werkgroep die daarrond werkt. Er is ook een coherent kader nodig voor de export van militaire en dualusegoederen, zowel binnen als buiten de EU.

In Vlaanderen zijn de beleidslijnen duidelijk, ook voor Israël: er wordt geen uitvoer of doorvoer goedgekeurd die de versterking van de Israëlische militaire capaciteit inhoudt. Daarin is Vlaanderen strikter dan de andere EU-lidstaten. Vaak komt vanuit de oppositie het verwijt dat Vlaanderen nog meer moet controleren, maar dat is in de eerste plaats de bevoegdheid van de douane. Voor een goede handhaving is vlotte informatiedoorstroming tussen de dienst Controle Strategische Goederen en de douane enorm belangrijk. Daartoe werken beide diensten aan een samenwerkingsakkoord, maar het proces verloopt moeizaam.

De spreker benadrukt dat er bij het schenden en negeren van de Vlaamse regelgeving over wapenexport consequent opgetreden moet worden.

Sofie Joosen merkt nog op dat het voorstel van resolutie van de meerderheid een bredere insteek heeft dan de voorstellen van Groen die eerder op tafel hebben gelegen (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1314/1 en *Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 1956/1). De meerderheid heeft vooral geprobeerd om in haar voorstel een link te leggen tussen vrede en stabiliteit enerzijds en defensie anderzijds.

2. Bespreking

Staf Aerts brengt in herinnering dat Groen zelf ook voorstellen van resolutie heeft ingediend over defensie, meer specifiek over dualusegoederen (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1314/1) en de controle op de export van die goederen (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 1956/1). De aanleiding daarvoor waren wapentransporten vanuit Vlaanderen naar Israël.

Hij kan zich volledig vinden in de inleiding waarin Sofie Joosen de Vlaamse vredesgedachte aanhaalde.

Volgens Staf Aerts sluit het voorstel van resolutie van de meerderheid evenwel niet aan bij de voorstellen van Groen, en ook niet bij de vredesgedachte waar Sofie Joosen tijdens haar toelichting op wees. Zoals de titel zegt, gaat het voorstel van resolutie louter over het versterken van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen.

Eerder stelde de meerderheid dat haar voorstel van resolutie de aanbevelingen in de eerdere voorstellen van Groen zou incorporeren, maar dat klopt niet: de veertien aanbevelingen in het meerderheidsvoorstel gaan allemaal over het versterken van de defensiegerelateerde industrie, niet over meer controle, niet over strikter optreden. De controle op doorvoer en export komen slechts summier ter sprake in de toelichting.

Er is inderdaad een kader, een duidelijke beleidslijn, maar desondanks is er nog altijd doorvoer vanuit de Vlaamse havens en luchthavens naar Israël. Die doorvoer naar de conflictgebieden blijft onder de radar, wat blijkt uit het rapport van het Vlaams Vredesinstituut. Bij vragen daarover aan de minister-president werd telkens aangegeven dat er afspraken op het terrein zijn. Tussen de verschillende diensten zijn er wel degelijk afspraken of gewoontes, maar die zijn te weinig formeel om iets aan de problemen te veranderen. Daarom dringt Groen sterk aan op een formeel samenwerkingsakkoord.

Het klopt dat de federale overheid, de douane, enerzijds en de Vlaamse overheid anderzijds beter moeten samenwerken, maar het uitgangspunt daarbij is wel dat Vlaanderen exclusief bevoegd is voor wapenexport en wapendoorvoer. Het is de douane die uiteindelijk moet handhaven, maar de Vlaamse overheid moet er alles aan doen om de douane goed te informeren over mogelijke wapentransporten. Daartoe moet ook de informatie-uitwisseling tussen Vlaanderen en de lokale besturen beter worden. Enkel met degelijke informatie kan de douane gericht controleren. Het is veel te gemakkelijk om telkens naar de douane te wijzen, terwijl een groot hiaat zich op Vlaams niveau bevindt.

Staf Aerts ziet een aantal positieve punten in het voorstel van de meerderheid, maar door de algemene teneur ervan zal Groen zich onthouden bij de stemming. De meerderheid stelt niet vrede voorop, maar wil vooral een graantje meepikken van de oorlogseconomie die binnen de EU op poten wordt gezet. Groen zegt niet dat er geen defensiegerelateerde industrie meer mag zijn, want de uitdagingen zijn er nu eenmaal. Groen zegt wel dat er tegenover de boost die die industrie nu doormaakt, ook een boost van het controleapparaat moet staan, een morele plicht

om de wapenhandel te controleren. Er moet een evenwicht zijn, maar dat is in het meerderheidsvoorstel volledig zoek.

Johan Deckmyn koestert de vredesgedachte waarmee *Sofie Joosen* haar toelichting aanvatte, maar dat betekent niet dat Vlaanderen zichzelf economisch moet achteruitstellen. In het voorstel van de meerderheid ziet de spreker een goed alternatief voor de voorstellen van resolutie van Groen, die een nogal eenzijdige anti-Israëlinsteek hebben.

De meerderheid schaaft zich achter de Europese ambitie voor een open en strategische autonomie, met daarin ook een sterke Vlaamse defensie-industrie. De spreker merkt daarbij op dat Vlaanderen eigenlijk geen klassieke wapenindustrie heeft en er ook nauwelijks Vlaamse bedrijven zijn die exclusief producten verkopen voor defensie. Toch is er een enorm potentieel voor de optische bedrijven, elektronica-bedrijven enzovoort die producten leveren die zowel civiel als militair ingezet kunnen worden.

Volgens het Vlaams Belang is het voorstel van de meerderheid wel degelijk evenwichtig: de indieners vragen in een dialoog met de Europese Commissie – met het oog op een eengemaakte Europese defensie-industrie – zo min mogelijk belemmeringen voor kleine open economieën als Vlaanderen zodat het zich daarin kan inschakelen, protectionistische maatregelen binnen de Europese defensiemarkt weg te werken en een coherent kader voor de export op militaire en dualusegoederen te creëren. Het Vlaams Belang zal het voorstel dan ook goedkeuren.

Orry Van de Wauwer weerlegt de kritiek van *Staf Aerts*, als zou de meerderheid economische belangen laten voorgaan op veiligheid. Door de geopolitieke context kan Europa het zich gewoonweg niet permitteren om niet in defensie te investeren; Europa moet zijn strategische onafhankelijkheid verzekeren. Dat hele verhaal heeft uiteraard een economisch aspect, in die zin dat die noodzakelijke investeringen en inspanningen ook de Europese economie ten goede moeten komen, niet die van derde landen. Hij beklemtoont opnieuw het veiligheidsaspect dat Europa niet afhankelijk mag zijn van externe strategische sectoren.

De meerderheid was al aan een voorstel van resolutie aan het werken toen Groen met zijn eigen voorstellen kwam. Zoals gezegd tijdens de bespreking daarvan op 19 maart 2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1314/3 en *Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 1956/2), heeft de meerderheid een aantal zeer relevante elementen uit die voorstellen overgenomen. Investeren in defensiegerelateerde industrie kan immers niet losstaan van duidelijkere afspraken over de controle op uitvoer en doorvoer.

Het voorstel van resolutie is aangevuld met een aantal bepalingen over exportcontrole naar aanleiding van de export en doorvoer van militair materiaal in de Antwerpse haven.

Specifiek over Israël zegt hij dat de export naar Israël mogelijk was dankzij exportvergunningen van het Waalse Gewest. Vlaanderen kon die export niet verhinderen. Vlaanderen is wel bevoegd voor doorvoervergunningen, maar niet voor de controle op vergunningen; dat is voor de douane. Het klopt enerzijds dat de samenwerking tussen de dienst Controle Strategische Goederen en de douane heel moeilijk verloopt, in beide richtingen. Anderzijds wisten het bedrijf en de rederij in kwestie maar al te goed dat ze een doorvoervergunning moesten aanvragen, en dat die in hun geval geweigerd zou worden. Waarom is die doorvoer dan toch kunnen gebeuren? Omdat er geen goede sanctionering is.

De case waarop het voorstel van Groen betrekking had, vormde ook de aanleiding voor het meerderheidsvoorstel, maar de meerderheid heeft een bredere insteek voor ogen: alle doorvoer naar conflictgebieden, niet alleen de doorvoer naar Israël.

Om daar een antwoord op te bieden, neemt de meerderheid expliciet de informatie-doorstroming vanuit de dienst Controle Strategische Goederen naar de douane op. Er wordt al gewerkt aan een samenwerkingsprotocol tussen de Vlaamse en federale diensten, maar het voorstel van resolutie verwijst er ook nog eens expliciet naar in de vraag aan de Vlaamse Regering. Ook de lokale besturen en het Havenbedrijf worden in de aanbevelingen genoemd. Ten slotte vermeldt het voorstel ook sanctionering als sluitstuk van een omvattend controlesysteem.

Orry Van de Wauwer vindt dat er wel degelijk een evenwichtig voorstel van resolutie voorligt, met een goede balans tussen economische opportuniteiten en strategische belangen, maar ook met voldoende oog voor de controle op export en doorvoer.

Ook de Vooruitfractie kan zich niet vinden in het voorstel van resolutie, zegt *Emine Gül Isci*, voornamelijk door de zeer eenzijdige focus op de versterking van de defensie-industrie in Vlaanderen, terwijl daar ook grote risico's aan verbonden zijn. Het gaat te veel over economische belangen en veel te weinig over veiligheid en controle-mechanismen. Ook het Vlaams Vredesinstituut wijst in zijn jaarverslag 2023 (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 44/1) daarop: "Vlaanderen wil en moet absoluut vermijden dat Vlaamse wapens en technologie bij actoren terechtkomen die onze veiligheid en ons democratisch model willen ondermijnen. Onze militair relevante producten en technologieën mogen ook nooit bijdragen aan schendingen van mensen-rechten of het internationaal humanitair recht, aan interne repressie of aan het uitlokken of verergeren van bestaande conflicten. Nu er gekozen wordt voor enorme investeringen in een razendsnel evoluerende defensie-industrie, zijn snel nieuwe beleidsbeslissingen nodig om die doelstellingen haalbaar te houden. (...) Voorkomen dat producten in verkeerde handen vallen en zo instabiliteit, gewapende conflicten en onveiligheid vergroten; het blijft een enorme uitdaging. Er is een beleid voor nodig dat breder kijkt dan enkel de directe economische opportuniteiten."

Een vergunningenbeleid staat of valt met de controle erop. Als die controle ontbreekt, is de kans groot dat Vlaams militair materiaal in oorlogsgebied belandt, zoals in de case van Israël ook gebeurde. Volgens Vooruit zal het voorstel van de meerderheid op dat vlak weinig verbetering brengen en daarom zal de fractie het ook niet steunen.

Sofie Joosen is van mening dat het voorstel van resolutie van de meerderheid heel wat aanbevelingen of opmerkingen van Groen omvat. Er werd gevraagd naar een betere samenwerking tussen de dienst Controle Strategische Goederen en de douane en die vraag is opgenomen, met een expliciete vraag naar een protocol. Ook de verantwoordelijkheid van bedrijven en de haven zijn expliciet vermeld in het voorstel van resolutie. Wat handhaving betreft, vraagt de meerderheid om op te treden.

Aanvragen voor doorvoer naar Israël worden al geweigerd. Als er op dat vlak een probleem is, bevindt zich dat bij de handhaving en daarin heeft de douane een cruciale verantwoordelijkheid. Toch bevat het voorstel van resolutie ook heel wat passages om dat aspect te verbeteren.

Niet overgenomen in het voorstel van de meerderheid is de vraag naar een nieuw decreet. Volgens *Sofie Joosen* zou een nieuw decreet weinig nieuwe mogelijkheden bieden ten opzichte van de mogelijkheden binnen de bestaande regelgeving. Een wijziging is dus niet aan de orde, wel een optimale uitvoering van wat er al is. De Vlaamse regelgeving is trouwens veel strenger dan die van andere landen; op het vlak van transparantie is Vlaanderen zelfs een voortrekker.

Een ander verschil tussen alle voorstellen van resolutie, is dat de meerderheid een bredere focus hanteert en ook de geopolitieke context niet uit het oog verliest. Groen vermeldde daarentegen wel het belang van defensie, maar leek zich tegelijkertijd tegen nieuwe investeringen in defensie te kanten. Voor de meerderheid is het duidelijk:

als die nieuwe investeringen er komen – en die zijn nodig –, dan moet Vlaanderen daar onderzoek, de industrie en defensie bij betrekken, zodat de investeringen op een verstandige manier gebeuren.

Volgens *Staf Aerts* is de opwaartse trend in de defensie-industrie al bezig. Wat de meerderheid met haar voorstel van resolutie wil bewerkstelligen, is al aan de gang. Wat Vlaanderen nu vooral moet doen, is de controlediensten versterken en zo die opwaartse trend in goede banen leiden. In de tekst van de meerderheid zitten zeker een aantal goede elementen wat dat betreft, maar het evenwicht is zoek. De focus ligt op het uitbouwen van een oorlogseconomie, niet het bewaren van vrede.

De douane heeft inderdaad een belangrijke rol op het vlak van handhaving en controle, maar ze kan die rol enkel vervullen met informatie vanuit de Vlaamse en lokale overheden. De focus zou dus veel meer op samenwerking moeten liggen. En als samenwerken echt niet lukt: Vlaamse ambtenaren hebben sanctiemogelijkheden, dus zelfs als de douane haar taak niet goed opneemt, kan Vlaanderen daar een deel van overnemen. Blijkbaar ontbreekt de wil daartoe.

Wat het Wapenhandeldecreet betreft, frappeert het de spreker toch wel dat de meerderheid niet de nood voelt om dat decreet te wijzigen, terwijl de dienst Controle Strategische Goederen zelf aangeeft dat een update hoognodig is. Staf Aerts hoopt dat een volgende Vlaamse Regering daar wel werk van zal maken.

Orry Van de Wauwer kan begrijpen dat Staf Aerts moeite heeft met het economische gedeelte van het voorstel van resolutie, maar dat het evenwicht zoek is, klopt niet. Alles wat Groen vroeg in zijn voorstel over controle, sanctionering en samenwerking, is verwerkt in het voorliggende voorstel. Het zou Staf Aerts sieren om dat expliciet te erkennen.

Staf Aerts heeft meermaals gezegd dat er goede zaken in het voorstel staan, maar dat de focus verkeerd is en het evenwicht ontbreekt. Daarom zal Groen zich onthouden.

3. Stemming

Het voorstel van resolutie over het versterken van de defensiegerelateerde industrie in Vlaanderen wordt aangenomen met 8 stemmen bij 2 onthoudingen.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Johan DECKMYN,
verslaggever